

کنکاش

باز شناسی ظهور و سقوط صفویه در ایران

اسماعیل میرزا در اندیشه قدرت

جمشید معظمی

■ ایران زمین از دیرباز دارای حکومت‌هایی بوده که چگونگی و کیفیت به قدرت رسیدن شان جای تامل و در خور بررسی است.یکی از این سلسله‌های حاکم، خاندان صفوی است. قدرت‌یابی صفویه معلول شرایط سیاسی – اجتماعی و فرهنگی خاصی بوده که ایران زمین در آن زمان تجربه می کرده‌است. تا قبل از حمله مغول‌ها به ایران به دلیل استبداد سلسله‌های حکومتگر و تعصبات حاکم بر جامعه زمینه‌ای برای بروز و ظهور افکار و اندیشه‌های تشیع وجود نداشته‌است.

به‌طوری‌که هر حرکت شیعی که علم مبارزه، آزادی خواهی، آزاداندیشی و دگرنگری را بر می‌افراشته به شدیدترین وجهی سرکوب و منکوب می‌شده‌است. حمله مغولان از یک طرف باعث از بین رفتن حکومت مرکزی شده و از طرف دیگر موجب انهدام سلسله خوارزمشاهیان را فراهم کرده بود.تعدیات و تجاوزات مغولان و ظلم و ستم بی حد و حصر آنان زمینه‌هایی برای رشد و شکوفایی اندیشه‌های مبارزه با ظلم و ستم را فراهم کرد بعدها این اندیشه‌ها در فرهنگ خونبار شیعی ایرانیان نضج می‌گرفت و سرانجام در جنبش سرداران متجلی و متبلور شده بود. بعد از ظهور امیر تیمور گورکانی و تاسیسی سلسله گورکانیان بار دیگر حرکت‌های شیعی و آزادپیش سرکوب شدند اما پس از مرگ‌اش و به قدرت رسیدن اخلاف او به میزبان زیادی از خشونت و سبعت و ددمنشی نظام گورکانی کاسته شد. بنابراین در این فضا زمینه برای رشد و بالندگی حکومت‌های ملوک‌الطوایفی در ایران و پوشش مذهبی غیر از مذهب رسمی و حکومتی فراهم شده بود.به‌طوری که حتی اقلیت‌های مذهبی هم به تکاپو افتادند و ترویج و تبلیغ مذهب‌شان را وجه همت خود ساخته بودند. علمای امامیه نیز با اعتنام از فرصت پیش آمده به بسط و گسترش مذهب تشیع می‌پرداختندشیخ صفی‌الدین اردبیلی جد اعلای صفویه که فردی بود با مذهب عامه که بعدها به شیعه امامیه تغییر مذهب داده بود به فعالیت‌های گسترده‌ای بین مریدانشان می‌پرداخت.

بعدها در نسل او وهمین مریدانش تمایل به کسب قدرت سیاسی به وجود آمد در آن زمان به دلیل اینکه حکومت ایلخاناتن توجه خاصی به عرفان و عرفا مبذول می کردند، بی‌اعتنایی به قدرت حاکم و نفوذ و اقتدار مردمی شیخ‌صفی‌الدین و احفا و اغتشاش اردبیل را کانون توجهات قدرت‌های سیاسی حاکم قرار داده بود. شیخ حیدر از نوادگان‌اش با یک ازدواج سیاسی با مارتا دختر اوزن حسن حاکم اق قوبلوتوها به جنگ با شروانشاهیان پرداخت اما در این جنگ شیخ حیدر کشته شد. پس از مرگ شیخ حیدر فرزندان‌اش به همراه مادرشان مارتا با علمشاه بیگم به فارس تبعید شدند و در زندان قلعه معروف اصفغر (استخر) محبوس شدند. سلطان یعقوب که موجبات تسخیر و کشته شدن شیخ حیدر را فراهم کرده بود، مدت سیزده سال حکومت کرد.

۱)و توسط همسرش مسموم و سپس مقتول شده و پس از مرگ‌اش، فرزندش به قدرت رسید. به گفته صلح‌الدین لاری در میرات‌الادوارومرقات الاخلاص: «بارقافصله پس از پخش خبر مرگ ناگهانی سلطان یعقوب صوفی خلیل و امرای دیگر سلطان یعقوب‌ا در فرصت را غنیمت شمرده بایستقر جوان را به جانشینی پدر نشانیدند بایسنقر مدت یک‌سال و هشت ماه حکومت کرد. (۲)سرنجام پس از کشمکش‌های فراوان که بین فرزندان سلطان یعقوب به‌وجود آمد رستم میرزا فرزند مقصودبیک از دسپینا به قدرت رسید سرنجام رستم‌میرزا در مورخه رجب سال ۸۰۷-۸۹۷ در تبریز به نام رستم پادشاه به تخت نشست و در صدد برآمد تا قلع و قمع مخالفانش بپردارد. مورخان عصر صفوی معتقدند که از قدم‌های اول دوران زمامداری رستم‌میرزا، آزاد کردن فرزندان شیخ حیدر از استخر فارس جهت بقای عمر دولت خود بود. رستم میرزا با آزاد کردن فرزندان شیخ حیدر آنان را اواد کرد که تا انتقام خون پدرشان را از شاهزادگان اق‌قوبنلو بگیرند.

۳) اعتقاد راسخ رستم میرزا بر این بود که با این کار مدعیان تاج و تخت را براندازد در فرجام کار هم فرزندان شیخ حیدر را از بین ببرد.در این رابطه سلطان علی میرزا برادر بزرگتر اسماعیل میرزای یک توطئه به قتل رسید.اسماعیل میرزا که بعدها شاه اسماعیل گرفت لقب مدت‌های مدیدی زندگی مخفی داشت و در لاهیجان به شکل پنهان روزگار می‌گذراند تا به گفته مریدانش و به گمان خود ظهور نمایدتوطئه حکومت ترکمانی اق‌قوبلوتوها و اختلافات درونی آنهازمینه را برای قیام اسماعیل میرزا فراهم می‌ساخت. اسماعیل میرزا پس از حمله به شروان و تصرف آنجا شهر پاکو را هم مورد حمله قرار داد و موفق شد با سرکوبی حکام و اموای آن مناطق علاوه بر کسب وجهه مذهبی و تعمیق آن در بین مریدانش پول و اسلحه فراوانی هم به دست آورده طوری که از نظر نظامی هم بسیار قدرتمندشد.

نوشتهار پیش‌رو در پی حوادث اخیر در کشورهای عربی و به‌طور مشخص لیبی می‌کوشد بعد از معرفی جغرافیا لیبی به موقعیت ژئوپلیتیک آن اشاره کرده و سپس پرونده تاریخی سیاسی این کشور را پیش‌روی خوانندگان قرار دهد.

نگاهی گذرا به جغرافیای لیبی

کشور لیبی در شمال آفریقا و ساحل جنوبی دریای مدیترانه جای گرفته و چهارمین کشور وسیع آفریقااست. این کشور از شمال به دریای مدیترانه از خاور به مصر از جنوب خاوری به سودان از جنوب به چاد ونیجر از غرب به الجزایر و از شمال غرب به تونس محدود می‌شود. وسعت آن یک میلیون و هفتصد هزار کیلومتر مربع و جمعیت آن شش و نیم میلیون نفر است. بافت جمعیتی آن ترکیب شده‌است از نژاد بربر و عرب و زبان آنها عربی و در بعضی از نقاط تحت تأثیر لهجه بربری قرار گرفته‌است. دین آنها اسلام است. بربرها (bersbers) مردمی هستند که به شیوه قبایلی در سراسر شمال آفریقا از بندر طنجه در مراکش تا طرابلس زندگی می‌کنند و در قرن بیستم عده‌ای از آنها جذب قطب‌های شهری و صنعتی شده‌اند. این قوم مردمانی شجاع و باغیرت می‌باشند. این بربرها را نباید با بربرهای ساکن در اروپای باستان که به صورت Barbarian می‌نوشدند و رومیان و یونانیان به اقوام غیر رومی و یونانی مانند ژرمن‌ها، واندال‌ها و قبایل گت و بربر که به معنی وحشی و غیر متمدن است نام گذاشته بودند، اشتباه گرفت. خاستگاه بربرهای شمال آفریقا شهر «تیزی اوزو» در شمال شرقی الجزایر بوده که به تدریج به تمام خطوط ساحلی مدیترانه در شمال آفریقا پراکنده شده‌اند. در دهه ۱۹۵۰ با پیداشدن نفت در لیبی، این کشور با جمعیت بسیار کم در ردیف چهارمین کشور صادرکننده نفت در خاور نزدیک قرار گرفت. در شمال و خط ساحلی لیبی انواع محصولات منطقه گرمسیری و معتدل کشت و زرع می‌شود و محصولات آن به ایتالیا، فرانسه و یونان صادر می‌شود. علاوه بر این در بندرهای بنغازی، مصرات، طرابلس، زواری، زاویه و بطریق به‌ویژه ساحل خلیج سرت مناطق مختلف گردشگری وجود دارد که تورست‌های اروپایی در بهار و زمستان به آنجا رفت و آمد می‌کنند. در جنوب خلیج خشک و صحرایی اما دارای منابع غنی نفت است که با خطوط لوله به پالایشگاه‌های مناطق شمالی در ساحل مدیترانه انتقال می‌یابد.

موقعیت ژئوپلیتیک لیبی

بعد از کشور تونس که نزدیک‌ترین فاصله را با جزیره سیسیل دارد، کشور لیبی است که با جزیره مالیت و کرت کمترین فاصله را دارند. کلید تصرف و اشراق بر مناطق شرقی و غرب آفریقای شمالی و بالاخره کانال سوئز و خاورمیانه در گرو تسلط بر لیبی است، چنانچه در جنگ دوم جهانی همه مورخان ملاحظه کرده‌اند که قوای مارشال رومل آلمانی در ۱۹۴۱ از طریق دریای مدیترانه و جزیره مالیت در لیبی پیاده شدند و ضمن اشغال آن کشور از طریق بندر بطریق قوای آلمانی به منطقه «العلمین» واقع در یکصد کیلومتری بندر اسکندریه رسیدند ولی در ۱۹۴۲ قوای مارشال موننگمری (Montgomery) انگلیسی، آلمانی‌ها را شکست داد. سواحل خلیج سرت اهمیت استراتژیک قابل توجهی دارد. زیرا چنانچه مارشال رومل می‌توانست همه خاک لیبی را تا خط مرزی چاد تصرف شود، شمال آفریقا کاملاً منتهی و شد و از آنجا می‌توانست به سمت شرق یعنی خاک مصر و سودان رسیده و به متحد آلمان یعنی ایتالیا در اتیوپی کمک رسانیده و از آنجا تمام منطقه عربستان و مناطق نفتی آن را تصرف کند و رابطه انگلستان را با کانال سوئز به کلی قطع کند. اما چون کشتی‌های حامل سوخت که آلمان‌ها از طریق مدیترانه برای تأمین راه‌های حمل سوخت خود را در آنجا می‌بردند، در صورت تصرف لیبی توسط نیروی متحده و از آن دولت شکست خورد و لیبی به دست دولت ایتالیا افتاد. در ۱۹۱۴ تمام خاک لیبی به جز منطقه فزان تحت اشغال ایتالیا در آمد ولی با روی کار آمدن حکومت موسولینی، همه خاک لیبی به تصرف ایتالیا در آمد. چون موسولینی می‌خواست که از اتیوپی تا لیبی را در تصرف خود داشته‌باشد و عظمت رم باستان را در گرفتن مستعمراتی در شمال آفریقا تجدید کند.

آتش سوزی تخت جمشید یک فایده ناخواسته برای ما داشت و آن هم این بود که اسناد و الواح خزانه تخت جمشید که همگی گلی بوده‌اند در اثر حرارت آتش پخته شده‌اند و تا امروز نتوانستند دوام بیاورند. این اسناد که به زبان عیلامی در حال حاضر در مرکز اسناد کتابخانه دانشگاه شیکاگو به خوبی نگهداری می‌شود.

داریوش هم همین‌طور برای خودش در حال فرار کردن بود تا اینکه شهریان بلخ بسوس bessos)و را به قتل رساند. اسکندر کلی برای شاه ابراز تاسف کرد و جسد پادشاه را با جامه ارغوانی خود پوشاند و به نزد مادر فرستاد. او هموارد مرده خویش را گرمای داشت و از او به عنوان سلف خود سیاستگری کرد و خود را کینه‌جوی او نمایاند. یکی نبود که به اسکندر بگوید پس این داریوش بیچاره داشته از دست چه کسی فرار می‌کرده‌است؟ گفتیم که اسکندر کلام متفاوتی بود و آدم‌های معمولی خیلی سُر را از کار آدم‌های خاص سر در نمی‌آورند.

این قبیل اعمال اسکندر در میان یارانش خیلی قابل قبول نبود. اما اسکندر با یارانش فرق داشت. اسکندر که به گفته دانشمندان آمده بود تا آداب و رسوم یونانی را به پارس‌ها یاد بدهد انگار که حواسش پرت شده باشد

تاریخ

نگاهی به تاریخ سیاسی لیبی

سرزمین عمر مختار

سیروس غفاریان

لیبیایی، در ۱۹۱۲ علیه سلطه ایتالیایی‌ها در بنغازی قیام کرد و مدت ۲۰ سال در برابر اشغالگران بیگانه به مقاومت پرداخت. در سال ۱۹۳۱ ضربات کوبنده‌ای بر نیروهای مارشال گرازبانی ایتالیایی وارد کرد ولی عاقبت محاصره و دستگیر شد و در ۱۶ سپتامبر ۱۹۳۱ در جلو چشم مردم به دار آویخته شد. قهرمانی و جوانمردی او زبانزد دوست و دشمن بود به طوری که بعد از ۳۰ سال از این واقعه، غربی‌ها فیلمی که حاکی از قهرمانی‌های او بود با هنرمندی آنتونی کوئین ساختند که نقش عمر مختار را به خوبی بازی کرد. اما ملک ادريس امير سیرتاییک به علت بیم از دستگیری توسط ایتالیایی‌ها به قاهره رفت و پس از اتمام جنگ دوم جهانی تحت حمایت انگلیسی‌ها به لیبی بازگشت. دولت ایتالیا پس از جنگ دوم جهانی، تعیین تکلیف لیبی را به سازمان ملل واگذار کرد و در کنفرانس‌های صلح، کلیه ادعاهای خود را نسبت به مستعمرات سابقش ماننددار یتره، سومالی، اتیوپی و لیبی فسخ کرد. سازمان ملل در ۱۷ نوامبر ۱۹۵۱ قطعنامه‌ای را تصویب کرد که بر طبق آن لیبی از (۲۴ دسامبر ۱۹۵۱) کشور «معمار القذافی». این است که او می‌خواهد مانند جمال عبدالناصر تا آخر عمر سرهنگ بماند چون خود را شاگرد او می‌داند ولی باید دانست که ناصر وقتی فوت کرد دیناری پول نداشت

منطقه «سیرتاییک» در شرق این کشور قرار داشت. آنها بعدا به مناطق فزان در جنوب خلیج سرت و طرابلس غرب مهاجرت کردند (طرابلس شرقی همان تریپولی در لبنان است). در قرن پنجم میلادی واندال‌ها که شعبه‌ای از اقوام گت بودند و جزو همان بربرهای وحشی بودند که رومی‌ها هموار از آنها در هراس بودند بعد از غارت مردم و ارد لیبی شدند ولی عاقبت «لیزاریوس» سردار رومی آنها را از لیبی اخراج کرد و این کشور جزیری از

امپراتوری روم شرقی شد. زمانی که عمر و عاص از جانب خلیفه اسلام حاکم مصر شد منطقه لیبی نیز به تصرف مسلمانان در آمد و امرای مسلمان در طی قرون متمادی بر لیبی حکومت کردند تا زمانی که نوبت به حکومت مالیک‌بر رسید (قرن ۱۲ میلادی) (قرن ۷ هجری) در زمان آنها صفیه‌ها به رهبری سن لویی پادشاه فرانسه وارد لیبی شدند ولی کاری از پیش نبردند. در قرن ۱۴ میلادی (۸ هجری) امرای مسلمان بنی‌حصف که مرکز حکومت آنها در تونس بود بر طرابلس که پایتخت فعلی لیبی است چیره شدند و مدت‌ها در آن منطقه حکومت کردند.

از تسلط عثمانی بر لیبی تا استعمار ایتالیا

در قرن ۱۶ میلادی (نهم هجری) ترکان عثمانی آخرین گروه از حاکمان مالیک‌بر از لیبی به بیرون رانند و حاکمانی تحت عنوان بیک یا والی بر آن گماشتند. هنگامی که عثمانی تبدیل به بیمار اروپا شد متصرفاتش را در آن سوی تنگه‌های بسفور و در داتل از دست می‌داد، در منطقه بالکان نیز دچار ضعف شد به طوری که در ۱۹۱۲ با دولت ایتالیا بر سر تصرف لیبی وارد جنگ شده و از آن دولت شکست خورد و لیبی به دست دولت ایتالیا افتاد. در ۱۹۱۴ تمام خاک لیبی به جز منطقه فزان تحت اشغال ایتالیا در آمد ولی با روی کار آمدن حکومت موسولینی، همه خاک لیبی به تصرف ایتالیا در آمد. چون موسولینی می‌خواست که از اتیوپی تا لیبی را در تصرف خود داشته‌باشد و عظمت رم باستان را در گرفتن مستعمراتی در شمال آفریقا تجدید کند.

جنبش‌های مقاومت مردم لیبی بر ضد استعمار ایتالیا تا استقلال

در زمان اشغال لیبی توسط ایتالیایی‌ها دو نهضت مقاومت به وجود آمدند: ۱- نهضت سیاسی- مذهبی امیر سیرتاییک (برقه) به رهبری محمد ادريس السنوسی که از سال ۱۹۱۸ به امیری سیرتاییک رسیده بود. او پیرو مشرب صوفیانه سنوسی‌ها بود.

۲- نهضت اسلامی- مبنی به رهبری عمر مختار.

عمر مختار (۱۹۲۱- ۱۸۵۸) پیکارگر و مجهن پرست بزرگ

حسن الرضا ولیعهد و ژنرال شمس الدین رییس ستاد ارتش و ژنرال بوطالب رییس سازمان امنیت با یک کودتای بدون خون‌ریزی به سبک افسران آزاد مصر به ریاست جمهوری رسید و حکومت خود را جمهوری سوسیالیستی اعلام کرد. او از نظر شخصیتی می‌خواست که خود را با جمال عبدالناصر همانندسازی کند و هم‌چنان که ناصر تنها حزبی را که پایه‌ریزی کرده بود به نام «اتحاد الاشتراکی العربی» (اتحاد سوسیالیست عربی) بود، او نیز خود را سوسیالیست خواند. در آن زمان هر رژیمی که خود را سوسیالیستی می‌خواند از نظر دیگران ضدارجاعی و ترقی خواه معرفی می‌شد، چنین ژست‌ها برای کسب حیثیت بین کشورهای جهان سوم و در حال توسعه بود. او که در نطق‌هایش اشتراکی بودن و سوسیالیسم را همواره ورد زبان خود می‌کرد در جهت تعدیل ثروت در کشور کار نمی‌کرد. او چون شنیده بود که مثلامانو در چین کتاب سرخ نوشته و انقلاب فرهنگی به راه انداخته و یا هیتلر ایدئولوژی خود را در محتوای کتاب نبرد من ارایه داده‌است، در ۱۹۳۳ اعلام داشت که انقلاب راستین لیبی از درون کتاب سبز که من آن را می‌نویسم محقق خواهد شد و ما شاهد کمیت‌های خلقی که مامور اجرای انقلاب فرهنگی می‌باشند، خواهیم بود. او بعد از اتمام نوشتن کتاب سبز در ۱۹۳۶ کشور لیبی را راجاهایر عربی سوسیالیستی مردمی لیبی خواند. او در کتاب سبز خویش جمهوری نوین لیبی را بر سه اصل بنا نهاد، آزادی، سوسیالیسم، اتحاد عربی، این سه شعار در ست همان شعار میثل غلق یعنی است که وحدت، آزادی، سوسیالیسم را واعد می‌داد. او اهل معامله با هر دولتی بود، زمانی که در ۱۹۷۰ آمریکایی‌ها پایگاه دیلوس را تخلیه کردند دستور داد که شرکت نفت لیبی با هر یک از کمپانی‌های آمریکایی که در لیبی مشغل کار بودند قرارداد بسته و نفت را به قیمت بشکهای ۲/۵۳ دلار فروخت. حتی اخیرا در زمان شعله‌ور شدن انقلاب مردم لیبی فاش شد که رییس دانشکده اقتصاد لندن به‌دلیل آنکه میالغ زیادی پول از سیفا الاسلام قذافی فرزند معمر القذافی دریافت داشت تا در مورد پایان نامه او اقمضاض کند با اعتراض به این خطا، استعفا کرده‌است. پول خاندان قذافی که در نتیجه دلارهای نفتی در بانک‌های اروپایی و آمریکابه امانت گذاشته شده در حدار قام نجومی است.

این پول‌های کلان متعلق به کسی است که ادعا می‌کند که انقلاب فرهنگی کرده و در راه سوسیالیسمی که در کتاب سبزش قلم‌فرسای شده کوشش بر این بوده‌های باره نوبه لیبی کرده‌است. قذافی که اخیرا ادعا کرده‌است که شغلی ندارد تا استعفا کند، به‌عنوان رییس جمهور لیبی در کنفرانس‌های سازمان وحدت آفریقا و حتی اجلاس‌های غیرمتعهدهای رود ولیاس محلی مردم بومی بربر و قبایل آن کشور را دربر کرده با جادری مجلل و شیدر مدادی که شیر آن را برآی صحنه می‌نوشد، خود را تبدیل به تیتز جنجالی مطبوعات بین‌المللی می‌کند. زمانی که به مناسبت پیروزی انقلاب اول سپتامبر ۱۹۶۹ در مراسم سان و رژه نظامی شرکت می‌کند، از بهترین و زیباترین یونیفورم‌های خوش دوخت به رنگ‌های آبی یا سفید و با قفوم نیروی زمینی با بهترین ملبیه دوزی‌ها و ساروشی‌های براق دوزی استفاده می‌کند و لباس‌هایی که بی‌گمان شبیه به لباس تشریفات پادشاهان است در بر می‌کند.

همیشه دوست دارد که او را با درج‌اش در اخبار رادیو تلویزیون نام برند «العقید معمر القذافی» «العقید به معنی سرهنگ است و چرا به خودش مانند بیشتر نظامیان کودتاچی درجه‌ه زنی‌الی نداده، این است که او می‌خواهد مانند جمال عبدالناصر تا آخر عمر سرهنگ بماند چون خود را شاگرد او می‌داند ولی باید دانست که ناصر وقتی فوت کرد دیناری پول نداشت.

منابع:

- حکومتگران کشور های اسلامی، تالیف سیروس غفاریان، انتشارات مدرسه تهران، ۱۳۸۴
- تاریخ معاصر کشور های اسلامی تالیف سیروس غفاریان، دفتر تحقیقات و برنامه‌ریزی درسی، ۱۳۷۲
- تاریخ معاصر آفریقا از جنگ دوم جهانی تا امروز نوشته ماریان کورنون تر جمعه ابراهیم صدقیانی، امیر کبیر، تهران، ۱۳۶۵
- (اطلاعات) ۸۰ سال موسسه اطلاعات، ۱۳۸۹

گرفت‌ن ژست‌های ایرانی، نزدیکی به برادر داریوش، همراهی با نجبای ایرانی، استفاده از ۲۰ هزار جوان ایرانی در ارتش خود، مراقبت و توجه از سربازان و نجیب‌زادگان و خانواده سلطنتی سعی کرد بنیان‌های حکومت خود را محکم بنا کند. بر گزاری جشن‌های عروسی در شوش و جشن‌هایی در اوپیس و همچنین اعتراف اینکه از سوختن تخت جمشید متأسف است همه موافق مرا می‌ بود که فاتح بزرگ در سر داشت. اما این دنیا به هیچ‌کس وفا نکرده‌است. حتی به فاتحان بزرگ. این شد که فاتح بزرگ به علت بیماری در سال ۳۲۲ ق.م در بابل در گذشت. بعد از مرگش هم اوضاع مملکت به هم ریخت. استاتیره و خواهرش به دست آن یکی زن اسکندر کشته شدند. مادر داریوش هم دق کرد. برادر و جانشین اسکندر هم کشته شدند. کمی بعد هم پسرش و مادرش. و همین‌طور همه همدیگر را کشتند. پادشاهی بزرگ هم تکه تکه شد و چیز زیادی گبر کسی نیامد. مدت زیادی طول کشید تا یک قوم دیگر خودش را جمع و جور کند و یک قوم دیگر لشکر بکشد و شاهنشاهی برای خودش دست و پا کند و بعد یک قوم دیگر شاهنشاهی را از دست ایشان بگیرد و بعد یک قوم دیگری یباید حمله خارجی کند و شاهنشاهی دوباره تکه تکه بشود و باز یک قوم دیگری پیدا بشود و تاریخ این قسمت از زمین را به همین سیاق ادامه بدهد.

...ر. گریشمن، محمد معین؛ ایران از آغاز تا اسلام، ص. ۲۵۳–۲۴۱
...رن. فرای، مسعود رجب‌نیا؛ تاریخ باستانی ایرن، ص. ۲۲۷–۲۳۳
...یوزف ویسهوفر، مر ترضی لقب فر؛ ایران باستان.

تقویم تاریخ

در چنین روزی

نوشیروان کیهان‌زاده

شورش اصفهانی‌ها بر ضد ظل السلطان
■ در این روز در اسفند ماه ۱۲۸۵ مردم اصفهان که از دیر زمان بر ضد ظل السلطان و الی این خطه شورش کرده بودند در تلگرافخانه شهر متحصن شدند و اعلام کردند که تا محمد علی شاه قاجار پاسخ تلگرام آنان را ندهد و ظل سلطان (مسعود میرزا) را ازل نکند تلگرافخانه

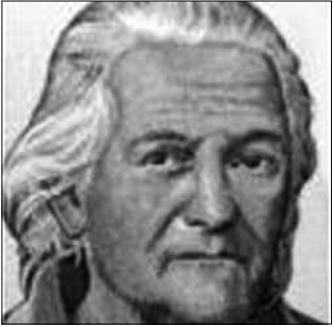
را تر ک نخواهند کرد. اصفهانی‌ها ظل السلطان را متهم به ظلم و تعدی و رفتار استبدادی کرده بودند. شورش اصفهانی‌ها از ۱۶ اسفند ماه شدت یافته بود. محمدعلی‌شاه که سرگرم تعیین ولیعهد و بر گزاری مراسم مربوط بود، دادن پاسخ به تلگرام اصفهانی‌ها را به تأخیر انداخته بود. این تعلل باعث شد گروهی از اصفهانی‌ها که به‌ستوه آمده بودند در کنسولگری انگلستان در آن شهر متحصن شوند. در آن زمان تحصن در سفارتخانه انگلستان در تهران و کنسولگری‌های این کشور در شهرها تشویق می‌شد تا وسیله مداخله هر چه بیشتر انگلیسی‌ها فراهم شود و مقامات بالای کشور بیشتر ترسند. از زمان امضای قرارداد سال ۱۹۰۷ سن پترزبورگ (تقسیم ایران به مناطق نفوذ میان روسیه و انگلستان) کار تحصن تشویق بیشتری می‌شد و مردم بی‌خبر از سیاست، فریب می‌خوردند که اقدام آنان مغایر منافع وطن بود. سر انجام ۲۵ اسفندماه محمد علی شاه ظل السلطان را از حکومت اصفهان بر داشت و بعدا او را حاکم فارس کرد و شورش اصفهانی‌ها پایان یافت.

تصویب قانون شورای عالی معارف و دانستان مدارس مختلط

■ در این روز در سال ۱۳۰۰ قانون تأسیس «شورای عالی معارف» که بعدها به‌شورای عالی فرهنگ تغییر نام داد از تصویب مجلس شورای ملی گذشت و اختیار تنظیم و تصویب آیین‌نامه‌های مدارس و موسسات فرهنگی و هنری، تأسیس مدارس تازه، صدور پروانه نشریات، دادن نشان و مدال فرهنگی و مراقبت و حفاظت از آثار ملی به آن واگذار شدند. این شورای مهم پس از تأسیس وزارت علوم در دهه ۱۳۴۰ و بعدا وزارت فرهنگ و هنر به‌سه‌شورای عالی تقسیم شده بود. مساله تبعیض در دادن پروانه انتشار نشریه و توقیف و لغو پروانه نشریات از زمانی در ایران آغاز شده‌است که اختیار شورای عالی معارف (شورای عالی فرهنگ) به هیات نظارت بر مطبوعات داده شده‌است که جز یک عنوان (نماینده مدیران جراید) بقیه‌اعضای سه‌قوه حکومتی و نماینده حوزه علمیه (تدریس الهیات) هستند. بارها ایراد گرفته شده‌است که تر کیب این هیات مغایر اصل تفکیک قواست که ذاتا مطبوعات قوه چهارم یک دمو کراسی هستند. شورای عالی معارف پیشنهاد دهنده «قانون اساسی معارف» است که پایه‌هه آیین‌نامه‌های فرهنگی و آموزش و پرورش کشور بوده‌است.

روز جهانی زن

■ تلاش‌های طولانی بانو «کلارا زتکین» اندیشمند سوسیالیست آلمانی و نماینده وقت پارلمان فدرال این

کشور در هشتم مارس ۱۹۱۱ به ثمر رسید و «هشتم مارس» هر سال روز جهانی زن اعلام شد و دولت دانمارک به عنوان نخستین کشور آن را به رسمیت شناخت. برقراری «روز جهانی زن» در شهر کپنهاگ اعلام شده بود.

اعلامیه‌ه شوروی و تشدید رقابت‌های اتمی

■ هشتم مارس ۱۹۵۰ ادولت شوروی رسماً اعلام داشت که دارای تعداد قابل ملاحظه‌ای بمب اتمی است. این موضوع توسط مارشال شوروی، وروشیلوف اعلام شده بود. شوروی در سال ۱۹۴۹ نخستین آزمایش اتمی خود را انجام داده بود. آن از پس رقابت بر سر ساخت سلاح‌های اتمی و وسایل رساندن آنها به هدف آغاز شد. شوروی نخستین کشور بود که موشک هدایت‌شونده دور برد از مایش کرد و به مدار زمین فرستاد. هشتم مارس همچنین روزی است که مجلس نمایندگان آمریکا در سال ۱۹۸۲ به‌رغم مخالفت رییس‌جمهور وقت این کشور (رونالد ریگن) طرح «فریز» کردن متقابل تولید سلاح‌های هسته‌ای آمریکا و شوروی را تصویب کرد. ...تا سال ۱۹۸۰ کشور جهان دارای اسلحه اتمی از انواع مختلف بوده‌اند: آمریکا، روسیه، چین، فرانسه، انگلستان، هند، اسرائیل، پاکستان و کره شمالی. جمهوری فدرال آفریقای جنوبی نیز قبلا دارای چند بمب اتمی بود که آنها را دواطلبانه از میان برد.